

Comissió
Interuniversitària
de Llenguatge
Administratiu
i Jurídic

Actes de la I Jornada (24 de novembre de 2000)

Jornada sobre llenguatge jurídic i administratiu universitari

---

Una experiència de traducció: la Llei 12/1992¹

Anna Grau

Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona

---

1 Introducció

En el context sociolingüístic en què vivim, la traducció de textos jurídics gaudeix d'una importància crucial. D'una banda, permet que la ciutadania exerceixi el dret d'escollir la llengua amb què vol accedir a qualsevol document de caràcter jurídic, i de l'altra, constitueix una eina eficaç de normalització lingüística. En aquest sentit, totes les aportacions que contribueixin a normalitzar i fomentar l'ús de la llengua catalana en aquest àmbit afavoreixen i repercuteixen directament en la nostra societat. És per això que aquesta intervenció té per objecte presentar els problemes més freqüents que deriven de la traducció al català de textos normatius escrits en castellà.

El fet de partir de la traducció d'una llei concreta com és la Llei 12/1992, de 27 de maig, sobre el contracte d'agència, ens permet establir una tipologia de qüestions problemàtiques reals que poden extrapolar-se i fer-se extensibles a qualsevol tipus de text normatiu susceptible de ser traduït. Per tant, deixarem de banda totes les qüestions terminològiques que afecten la Llei, ja que és més difícil de deslligar-les del context i tractar-les de manera aïllada. Així doncs, ens centrarem en els aspectes de tipus estructural, convencional i morfosintàctic que es desprenen de la traducció de la Llei 12/1992, però que poden generalitzar-se i aplicar-se a qualsevol altre text normatiu que s'hagi de traduir.

Un dels problemes més importants que suscita la traducció de textos jurídics és que, a diferència de la resta de llenguatges d'especialitat, el jurídic no és universal, sinó que, com a conseqüència de ser producte directe de la tradició i de les peculiaritats culturals i socials de cada país, es particularitza i es personalitza enormement. Aquest problema no afecta la traducció cap al català de textos jurídics escrits en castellà, ja que el sistema legal que es transmet és el mateix. No obstant això, el caràcter vinculant de la traducció, que ha de tenir uns efectes idèntics als del text original, imposa una sèrie de limitacions.

2 Aspectes estructurals

És lògic pensar que una estructura textual interna adequada garanteix, com a mínim en gran mesura, la claredat i la concisió necessàries per a la intel·ligibilitat dels textos jurídics. Les lleis, que han d'arribar tant al públic general com a l'especialitzat, presenten una estructura formal jeràrquica, ordenada, uniforme i coherent. Aquesta necessitat d'ordre textual condueix inevitablement a la fixació d'uns elements estructurals que componen les lleis. Les disposicions normatives de caràcter general es divideixen en títol, preàmbul, part dispositiva (llibres, títols, capítols, seccions i articles), part final (disposicions addicionals, transitòries, derogatòries i finals) i cloenda de la norma.

---

¹ Comunicació extreta de GRAU, Anna. *La Llei 12/1992, de 27 de maig, sobre el contracte d'agència: traducció i comentaris*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Facultat de Traducció i Interpretació, 2000, 88 pàg. [Tutora: Meritxell Domènech].

Atès el seu valor oficial, la traducció catalana d'un text normatiu ha de cenyir-se a uns criteris de màxima fidelitat al text original, com ara el respecte per l'estructura formal. És per això que, en relació amb aspectes estructurals com ara la vacil·lació, en la intitulació de les normes, entre l'ús de la preposició *de* o la contracció *del* que introdueix la data de la promulgació de la Llei, la polèmica en denominar *exposició de motius* el que, segons Mestres (1995: 78),² hauria de denominar-se *preàmbul* un cop s'aprova la llei o la necessitat evident per alguns d'introduir la preposició *de* davant la rúbrica corresponent als capítols i les seccions, optem per mantenir la forma de l'original en el text d'arribada; perquè esmenar aquests possibles errors sobrepassa els límits de la competència traductològica.

3 Aspectes convencionals

Sovint no s'atorga als aspectes convencionals la rellevància adequada, i es releguem a un segon pla, sense ser conscients de la importància que tenen tant per a una bona interpretació de la redacció com per aconseguir una comunicació respectuosa i correcta. Se solen considerar qüestions poc significatives que responen a tries personals subjectives, per desconeixement de l'existència dels criteris que regulen aquestes decisions. La presentació correcta d'un text normatiu exigeix una bona conjuminació dels aspectes convencionals. Així doncs, el cert és que aquest tipus d'aspectes són veritablement importants, ja que és essencial utilitzar d'una manera acurada els signes de puntuació, les majúscules, els numerals, els diversos tipus de lletra i les diverses possibilitats lingüístiques per afavorir l'ús igualitari del llenguatge.

Pel que fa al tema de la puntuació, és ben conegut per tothom que depèn, en primer lloc, de la sintaxi del text; en segon lloc, de l'entonació que hauria de tenir si el pronunciéssim, i finalment, del gust de qui l'escriu. Per això, és possible que la modificació d'algun signe de puntuació canviï la interpretació del contingut de la llei objecte de traducció. En aquests casos, s'ha de ser extremament curós i no s'ha de perdre de vista el caràcter vinculant de la traducció. Tanmateix, cal tenir en compte que, quan la puntuació s'utilitza com a marcador discursiu o gràfic, és lícit d'introduir modificacions que esmenin incorreccions lingüístiques de l'original o que apliquin les convencions que regeixen per a cada llengua. Fixeu-vos, per exemple, en el cas següent:

«A la colaboración aislada y esporádica para contratar, característica del comisionista, se opone la colaboración estable o duradera propia del agente, merced a la cual promueve o promueve y concluye éste en nombre y por cuenta del principal contratos de la más variada naturaleza».

«A la col·laboració aïllada i esporàdica per contractar, característica del comissionista, s'oposa la col·laboració estable o durable pròpia de l'agent, gràcies a la qual aquest promou o promou i conclou, en nom i per compte del principal, contractes de la naturalesa més variada».
(primer punt del primer apartat de l'exposició de motius).

En aquest cas, la modificació de la puntuació del text de partida ens serveix per solucionar incorreccions i, per tant, problemes de comprensió i d'interpretació al text d'arribada. Si llegim l'original castellà, podem creure incorrectament que «*del principal contratos*» és un sintagma que hauria de concordar. Tanmateix, el problema rau en el fet que «*en nombre y por cuenta del principal*» constitueix un incís que cal consignar entre comes per interpretar-lo correctament.

És de domini públic que el llenguatge jurídic sovint ha estat titllat de «majusculista», ja que tendeix a utilitzar les majúscules amb més profusió del que és necessari. Per tal de trobar un punt d'equilibri i no caure en la supressió sistemàtica de les majúscules que sí que compleixen una funció demarcativa o distintiva dins el text, hem de tenir en compte els criteris que han establert els diversos organismes que vetllen pel bon ús de la llengua. Per tal que la traducció

² MESTRES, Josep Maria. «L'estructura de la norma articulada». A: GRETTEL. *La redacció de les lleis*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1995, pàg. 69-115.

catalana s'adapti perfectament a aquestes convencions i recomanacions, cal modificar algunes de les majúscules dels textos normatius que considerem inadequades d'acord amb els criteris publicats.

Per exemple, atès que els càrrecs oficials en català es consignen en minúscules, hem d'escriure «**j**utge» i no «**J**utge»; com que els noms substantius i adjectius que componen el títol d'un document oficial s'escriuen amb minúscula, llevat de la inicial del primer mot que designa la classe de document i dels noms propis que formen part del títol, hem d'escriure «Codi de **c**omerç» i no «Codi de **C**omerç», i «Llei 12/1992, de 27 de maig, sobre el **c**ontracte d'**a**gència» i no «Llei 12/1992, de 27 de maig, sobre **C**ontracte d'**A**gència».

És un fet irrevocable que el llenguatge és el reflex de la societat que l'utilitza, al mateix temps que serveix d'instrument de classificació i de percepció de la realitat per a aquesta societat. Per això, si aquest llenguatge presenta característiques o actituds discriminatòries, això pot interpretar-se com un indici que la societat en què ens inscrivim és una societat que afavoreix la discriminació per raó de sexe, ètnia, ideologia, creences religioses, etc.

Per tot això, i atès que el dret afecta tots els col·lectius d'una societat, un dels aspectes que ha suscitat un debat més intens en el procés d'establiment del català jurídic modern ha estat la fixació dels criteris que aboleixen els usos discriminatoris, especialment per raó de sexe. Com manifesta Duarte (1993: 29):³

«(...) ha de desaparèixer la discriminació que per motius de sexe s'ha fet gairebé general dins tots els documents administratius. (...), tot acceptant, d'entrada, les dificultats que això pot comportar en la redacció i lectura de textos molt extensos».

De fet, és relativament fàcil que els documents administratius evitin aquest ús discriminatori del llenguatge. Tanmateix, és complicat aconseguir que els textos normatius s'adscriuïn a aquesta tendència. Alguns dels possibles problemes que pot comportar l'ús igualitari del llenguatge en aquest tipus de textos són els següents:

- a) Les fórmules duplicatives dificulten la lectura i distreuen del contingut de la regulació.
- b) És difícil que, al llarg de tot el text, el redactor sigui conseqüent amb la doble formulació masculina i femenina.
- c) Es poden presentar problemes d'interconnexió entre les normes formulades en masculí i femení i les ja existents en l'ordenament.

Per això, per evitar que la Llei objecte de traducció sigui molt més extensa i complicada, en general en la traducció de textos normatius s'adopta el masculí com al gènere no marcat, és a dir com a neutre. No obstant això, tant la Unió Europea com el Govern de l'Estat, la Generalitat de Catalunya, la UNESCO i altres institucions representatives recomanen fer el màxim esforç per eliminar les formes discriminatòries del llenguatge en referir-se a les dones. Així doncs, atès que tots hauríem de ser impulsors i promotors de les formes igualitàries i democràtiques, en algun cas concret que no entorpeix ni la llegibilitat ni la fluïdesa del text, és factible de modificar el text original per evitar l'ús discriminatori del llenguatge.

«(...), la relativa a la solvència de los **terceros** con los que existan operaciones pendientes de conclusión o ejecución».

«(...), la relativa a la solvència de les **terceres persones** amb qui hi hagi operacions pendents de conclusió o execució» (lletra b de l'article 9).

³ DUARTE, Carles. *Llengua i Administració*. Barcelona: Columna, 1993.

4 Aspectes morfològics i sintàctics

Com ja hem perfilat inicialment, el caràcter oficial de la traducció i les exigències dels usuaris dels textos jurídics ens obliguen a garantir la màxima fidelitat i proximitat entre el text de partida i el d'arribada. Així doncs, tendim a evitar solucions allunyades de l'original, sense arribar mai, però, a crear un text artificial en la llengua receptora.

En aquest sentit, en relació amb la veu del verb, val a dir que ens veurem obligats a canviar totalment determinades estructures passives del text original, bé perquè ja eren incorrectes en la llengua de partida, bé perquè era impossible mantenir-les sense originar una estructura incorrecta, o com a mínim estranya, en la llengua d'arribada, o bé perquè els criteris establerts per al llenguatge jurídic català ens recomanen canviar-les.

Les construccions de passiva pronominal amb subjecte agent explícit són incorrectes, ja que és incoherent usar el pronom *es* —que serveix per no esmentar l'agent del procés verbal— i, alhora, indicar-lo. Per això, és necessari substituir aquesta mena d'oracions per oracions en veu activa, que fan el text molt més entenedor i ajuden a aconseguir l'estil planer i accessible a què aspira el llenguatge jurídic català.

«Los contratos de duración determinada **que se ejecuten por las partes** después de transcurrido el plazo inicialmente previsto, quedan transformados en contratos de duración indefinida».

«*Els contractes de durada determinada **que executin les parts** després d'haver transcorregut el termini previst inicialment, queden transformats en contractes de durada indefinida*» (cinquè apartat de l'exposició de motius).

Els casos en què els participis passius poden substituir-se per construccions del tipus *que + verb en present* i la norma o la disposició legal pot passar a subjecte, es recomana de canviar-los. Per tant, sempre que sembli convenient, hauríem d'aplicar aquest criteri que recull l'opuscle de la Generalitat sobre traducció de textos normatius del castellà al català. Així, per exemple:

«(...), se observará lo **establecido** en los artículos siguientes de esta sección».

«(...), *s'ha d'observar el **que estableixen** els articles següents d'aquesta secció*» (tercer apartat de l'article 11).

«(...), la prescripción de las acciones derivadas del contrato de agencia se regirán por las reglas **establecidas** en el Código de Comercio».

«(...), *la prescripció de les accions derivades del contracte d'agència es regeix per les regles **que estableix** el Codi de comerç*» (article 14).

En relació amb el temps de les formes verbals, la llengua castellana, a diferència de la catalana, utilitza el temps futur per indicar obligació. En català és preferible adoptar el punt de vista que la llei és vigent en el moment que el lector la llegeix. Per tant, és recomanable no fer servir el futur amb aquest valor. És evident que aquest canvi afecta l'ús d'altres temps verbals, com ara les formes de subjuntiu. Tot això implica que, davant la gran quantitat de verbs en futur que apareixen en el text original, ens haguem de plantejar quin valor de futur correspon a cadascun d'aquests verbs i quina és la manera més adequada de traduir-los. D'aquí, que puguem adoptar solucions diferents en català.

En primer lloc, tots els temps futurs que en castellà s'utilitzen amb valor d'obligació i que hem de bandejar perquè en català són incorrectes, podem traduir-los com una perífrasi d'obligació del tipus *haver de + infinitiu*. Cal esmentar que les construccions amb el verb *caldre* no expressen pròpiament obligació, sinó necessitat, urgència. Per això, s'ha de descartar aquesta opció com a expressió de l'obligació que imposa l'autoritat.

«En el ejercicio de su actividad profesional, el agente **deberá actuar** lealmente y de buena fe, velando por los intereses del empresario o empresarios por cuya cuenta actúe».

«*En l'exercici de la seva activitat professional, l'agent **ha d'actuar lleialment i de bona fe, i ha de vetllar pels interessos de l'empresari o empresaris per compte dels quals actüi***» (primer apartat de l'article 9).

«Dentro del plazo de quince días, el empresario **deberá comunicar** al agente la aceptación o el rechazo de la operación comunicada».

«*En el termini de quinze dies, l'empresari **ha de comunicar a l'agent l'acceptació o el rebuig de l'operació comunicada***» (tercer apartat de l'article 10).

En els casos en què el futur no té valor d'obligació, sinó que simplement designa una acció que és vigent des del moment que s'aprova la llei i que manté aquesta vigència mentre la llei continua en vigor, la forma en futur castellana se sol traduir per un present en català, ja que, d'aquesta manera, es marca la idea de permanència que s'indica en l'original:

«No se **considerarán** agentes los representantes y viajantes de comercio dependientes ni (...)».

«*No es **consideren** agents els representants i els viatjants de comerç dependents ni (...)*» (primer apartat de l'article 2).

«Se **presumirá** que existe dependencia cuando quien se dedique a promover actos u operaciones de comercio por cuenta ajena (...)».

«*Es **presumeix** que hi ha dependència quan qui es dedica a promoure actes o operacions de comerç per compte aliè (...)*» (segon apartat de l'article 2).

El gerundi, tan freqüent en el llenguatge jurídic castellà, expressa una acció que es produeix simultàniament o amb anterioritat a l'acció del verb principal. Per això, considerarem incorrectes els usos del gerundi especificatiu o de relatiu, del gerundi de posterioritat o coordinació i del gerundi final.

«En el ejercicio de su actividad profesional, el agente deberá actuar lealmente y de buena fe, **velando** por los intereses del empresario o empresarios por cuya cuenta actúe».

«*En l'exercici de la seva activitat professional, l'agent **ha d'actuar lleialment i de bona fe, i ha de vetllar pels interessos de l'empresari o empresaris per compte dels quals actüi***» (primer apartat de l'article 9).

El que acabem de veure és un exemple clar del gerundi de coordinació. A continuació recollim l'exemple del conegut «gerundi del BOE», és a dir, el gerundi especificatiu. D'acord amb Badia i Margarit (1994: 675),⁴ és una «falta greu de gramàtica d'emprar el gerundi amb valor especificatiu», ja que constitueix un gal·licisme inacceptable. Aquesta construcció incorrecta s'ha de substituir per una oració de relatiu especificativa.

«Sin embargo, un planteamiento mínimamente coherente con el sistema jurídico español obliga a traducir esa normativa en términos formalmente objetivos, **regulando** el contrato de agencia».

⁴ BADIA I MARGARIT, Antoni Maria. *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994.

«No obstant això, un plantejament mínimament coherent amb el sistema jurídic espanyol obliga a traduir aquesta normativa en termes formalment objectius **que regulin** el contracte d'agència» (segon punt del primer apartat de l'exposició de motius).

Per acabar, quant al gerundi final, convé observar, a més de la coordinació amb la idea de la frase inicial, una idea de finalitat, perquè, si no fos així, n'hi hauria prou amb una conjunció copulativa per solucionar-ho.

«De este modo, los nuevos contratos mercantiles han ido perfilándose en la realidad social bajo variados y, con frecuencia, imprecisos nombres, **correspondiendo** a los Tribunales la delicada tarea de precisar los límites tipológicos y el contenido normativo».

«D'aquesta manera, els nous contractes mercantils han anat apareixent en la realitat social amb denominacions diverses i, sovint, imprecises. **Correspon, doncs,** als tribunals la tasca delicada de precisar-ne els límits tipològics i el contingut normatiu» (segon punt del primer apartat de l'exposició de motius).

Les referències que es fan dins del discurs a elements que han aparegut són un recurs molt habitual en llenguatge jurídic castellà, que de vegades enfosqueix el significat del text i origina confusions. En castellà, sovint es recorre als pronoms demostratius per substituir elements d'una oració, una oració sencera o tot un paràgraf. D'aquesta manera, s'evita una repetició que sembla innecessària, encara que de vegades aquesta voluntat economitadora va en detriment de la claredat textual.

En català, cal tenir en compte que l'ús d'alguns demostratius amb funció pronominal no és gaire freqüent, i fins i tot pot ser incorrecte. Per aquest motiu, presentem una sèrie de casos susceptibles de ser comentats perquè ens permetran fer-nos una idea del panorama general sobre aquest aspecte que resulta un problema en les traduccions jurídiques del castellà al català.

En primer lloc, se'ns presenta la dificultat de traduir els possessius. En castellà s'utilitzen molt més sovint que en català, de manera que, si traduïssim literalment tots els possessius que apareixen en el text original, obtindríem un producte poc genuí i molt carregós. Per això, cal buscar diverses solucions que ens permetin evitar els possessius que carreguen excessivament el text, com ara suprimir el possessiu, substituir-lo per un pronom feble o fer un canvi d'estructura.

«En todo caso, necesitará el consentimiento del empresario con quien haya celebrado un contrato de agencia para ejercer por **su** propia cuenta o por cuenta de otro empresario una actividad profesional relacionada con bienes o servicios (etc.)».

«En tot cas, necessita el consentiment de l'empresari amb qui hagi formalitzat un contracte d'agència per exercir per compte propi o per compte d'un altre empresari una activitat professional relacionada amb els béns o serveis (etc.)» (article 7).

«En defecto de ley que les sea expresamente aplicable, las distintas modalidades del contrato de agencia, cualquiera que sea **su** denominación, (etc.)».

«A falta de llei que els sigui aplicable expressament, les diverses modalitats del contracte d'agència, qualsevol que **en** sigui la denominació, (etc.)» (primer apartat de l'article 3).

«Al igual que los Códigos de **su** generación, el español de 1885 no regula más contrato de colaboración que el de comisión, (etc.)».

«El Codi de comerç espanyol de 1885, com la resta de codis de la mateixa generació, no regula més contracte de col·laboració que el de comissió, (etc.)» (primer punt del primer apartat de l'exposició de motius).

En segon lloc, hem de saber que mai no podem deixar les formes *ell/ella/ells/elles* si no fan referència a persones. Aquests casos se solen resoldre mitjançant la substitució pronominal. Vegem-ho:

«(...), se regirán por lo dispuesto en la presente Ley, cuyos preceptos tienen carácter imperativo a no ser que **en ellos** se disponga expresamente otra cosa».

«(...), es regeixen pel que disposa aquesta Llei, els preceptes de la qual tenen caràcter imperatiu tret que **s'hi** disposi expressament una altra cosa» (primer apartat de l'article 3).

«Procurar al agente todas las informaciones necesarias para la ejecución del contrato de agencia y, en particular, advertirle, desde que tenga noticia **de ello** (...)».

«Procurar a l'agent totes les informacions necessàries per a l'execució del contracte d'agència i, en particular, advertir-lo, des que **en tingui** notícia (...)» (lletra b del segon apartat de l'article 10).

El darrer aspecte que volem comentar en relació amb les anàfores és la tendència que té el castellà jurídic a utilitzar l'adjectiu nominalitzat *el mismo / la misma*, sovint precedit d'una preposició, com a recurs nominal. En català, però, l'ús pronominal de *el mateix / la mateixa* no fa sinó reproduir un model de redacció castellà. L'indefinit *mateix* té fonamentalment un ús adjectiu, és a dir, acompanya el substantiu que complementa. Així doncs, tota construcció de *mateix* pròpiament pronominal és incorrecta i, per tant, cal cercar una altra manera d'expressar l'enunciat en qüestió.

«(...), siempre que la **misma** no permita la amortización de los gastos que el agente (...)».

«(...), sempre que **aquesta** no permeti l'amortització de les despeses que l'agent (...)» (article 29).

«(...), no pueda organizar su actividad profesional ni el tiempo dedicado a la **misma** conforme a sus propios criterios».

«(...), no pot organitzar la seva activitat professional ni el temps **que hi** dedica d'acord amb els criteris que li són propis» (segon apartat de l'article 2).

Finalment, el darrer aspecte que volem comentar pel que fa a inadequacions i problemes de morfologia i sintaxi és el relatiu a les nominalitzacions. Aquest recurs, que consisteix a emprar un nom verbal en substitució d'un verb, no és incorrecte, però abusar-ne pot afectar la intel·ligibilitat del text. Això no obstant, atesa l'abundància d'aquest recurs en els textos legals, creiem que pot respondre a una voluntat d'indefinió del legislador. Per això, en la majoria de casos hem respectat aquestes formes. Tanmateix, en els casos en què les dues formes nominalitzades regeixen preposicions diferents és necessari canviar-les per les formes verbals corresponents.

«Hay, pues, que valorar con criterios de oportunidad la **inclusión o exclusión en** el Código del régimen jurídico de la agencia».

«Així doncs, s'ha de valorar amb criteris d'oportunitat si cal **incloure en el Codi el règim jurídic de l'agència, o bé excloure-l'en**» (primer punt del primer apartat de l'exposició de motius).

Fins aquí arriba aquesta comunicació relativa als problemes més freqüents que apareixen en la traducció de textos normatius del castellà al català. Pensem que és fàcilment deduïble que hi ha molts més casos susceptibles d'un comentari, però considerem que hem presentat els més emblemàtics i problemàtics.